

РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ

НЕКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У ТВОРБИ РЕЧИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

У раду се говори о пејоративним изведеницама на *-саурус* и *-оид* у савременом српском језику (нпр. *слобосаурус* и *балканоид*). Полази се од чињенице да је овај модел развијен у неким источнословенским и западнословенским језицима, а није развијен у српском језику. Ауторка скреће пажњу на експресивизацију као тенденцију у творби речи у словенским језицима, а затим покушава да одговори на следећа питања: 1) Због чега се, у доба глобализације, неки творбени модели лако шире у неким језицима, а у неким се не прихватају? 2) Може ли се предвидети настајање неког типа твореница у једном језику? 3) Да ли статус такорећи непостојећих пејоратива на *-саурус* и *-оид* у српском језику потврђује тезу Н. Д. Гољева о еволутивном принципу у развоју твореница и настајању деривата пре него што они стварно почну да живе у језику?

Кључне речи: деривација, творбени формант, *-саурус*, *-оид*, творба речи, позајмљенице, словенски језици, српски језик.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У глобалном свету, у коме смо сви повезани и где нема граница, занимљиво је пратити на који начин се језичке, пре свега, творбене тенденције преливају из језика у језик. Процес обично иде од енглеског језика ка свим осталим језицима. Мање је необично то што се нека лексичка или творбена тенденција слободно, лако и брзо шири, па обухвата све језике или већину језика, али оно што изазива потребу за анализом јесте чињеница да има и оних језичких тенденција које се прихвате у неким језицима, док у другима остају изван пажње говорника. Поставља се питање због чега у ери експресивизације свих језика неко интернационално језичко средство јесте прихваћено као ефектно, духовито, необично у једном словенском језику, а није у другом. Да ли то значи да ће тенденцијски талас у будућности захватити и језик који тренутно нема ту могућност или ће се језик до краја опирати? Ако хоће, због чега ће се опирати?

Друга појава на коју желимо да скренемо пажњу, а у вези је с овом која је управо описана, јесте питање предвидљивости усвајања неког творбеног модела и процена степена усвојености. Ако се одређени модел проширио у сродним језицима (у овом случају у словенским језицима) и ако претпостављамо могућност његовог ширења у српском језику, може ли се проценити у којој је фази тај процес? Полазимо, наиме, од истраживања Н. Д. Гољева (1989; 2010), по коме је творба речи еволутивни процес, па у првој фази усвајања неког творбеног модела постоји одређена врста менталне припреме говорника, тј. њиховог психолошког упознавања и зближавања са моделом, које ће се завршити прихватањем и ширењем датог творбеног модела. Покушаћемо да предвидимо усвајање два типа твореница које су распрострањене у другим словенским језицима на основу анализе степена психолошке припремљености говорника српског језика за дате творбене моделе.

* Овај рад је настао као резултат пројекта 178006 *Српски језик и његови ресурси: опис, теорије и примене* Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2. ЕКСПРЕСИВИЗАЦИЈА КАО ТЕНДЕНЦИЈА У ТВОРБИ РЕЧИ

Једна од важних тенденција у творбеним системима многих језика јесте експресивизација лексичког фонда, тј. увећавање броја експресивних лексема, чија се експресивна маркираност постиже творбеним средствима. О томе пише, на пример, Ц. Аврамова (2003), која, описујући тенденције у творби речи у словенским језицима, наглашава да постоје типолошке, прагматичке, системско-структурне тенденције (интернационализација и национализација), као и књижевнојезичке тенденције, а у њих спадају два супротстављена али активна процеса, а то су интелектуализација и демократизација. Под демократизацијом се, даље, подразумева увећавање броја лексема у разговорном функционалном стилу и њихово продирање и у књижевни језик (Аврамова 2003: 124). Експресивизација је један од видова демократизације лексичког фонда. Г. П. Нешчименко (2013) наводи бројне примере из јавног електронског саопштавања у руском и чешком језику и констатује да су се крајем XX века променили вредносни оријентир и повукли за собом снижавање равни језичке културе. Језичка норма у словенским језицима постаје све нестабилнија, а преко средстава јавног информисања утицај разговорног језика постаје све јачи. И. Онхајзер (2013) примећује да су друштвене измене крајем XX века довеле до тежње ка брисању граница међу стиливима, одражавајући се и у творби и у употреби речи.

Нагло увећавање броја експресива и све већа доминација разговорног стила изазивају потребу детаљнијег истраживања нове експресивне лексике. Она, сама по себи, не представља нарочито значајан слој лексике у било ком језику (пре свега зато што брзо настаје и нестаје), али стихија чија су последица такви експресиви јесте упадљива и обележава словенске језике на крају XX и почетком XXI века.

Е. Корјаковцева (2016: 108) започиње своје истраживање о оказионалним пејоративима у словенским језицима насталим интернационалним формантоидима (како их она назива) *-саурус*, *-(о)холик*, *-оид*, *-(о)номика*¹ *опсервацијом да је у постмодернистичком друштву експресивност постала једна од најважнијих покретачких сила језичке еволуције, што се објашњава глобалним снижавањем, масовном емоционализацијом друштвене и официјалне комуникације. Експресивност, тј. емоционална перцепција стварности и стремљење ка њеном преносу реципијенту промовише настајање нових језичких средстава (стилских, лексичких, творбених) за снажан пренос мисли и осећања. Да би то потврдила, Е. Корјаковцева наводи бројне примере за појачану продуктивност експресивних формантоида -саурус, -(о)холик, -оид, -(о)номика у источнословенским језицима (пре свега у руском) и у западнословенским језицима (пре свега у пољском и чешком).*

¹ Термин *формантоид* није необичан у славистици, што се лако може утврдити и простим укуцавањем овог термина у претраживач Гугл. Е. Корјаковцева наводи да га је први пут запазила у раду руског дериватолога В. В. Лопатина: *О семантичкој структури словообразоватељног форманта*. // *Русский язык: Вопросы его истории и современного состояния*. – Москва, 1978. – С. 78–90. У пољској дериватологији, термин се такође користи, а Е. Корјаковцева упућује, на пример, на следећи рад проф. Ивоне Буркачке са Института за пољски језик Универзитета у Варшави: Iwona Burkacka, *Klasyfikacja słowotwórcza nowszych zapożyczeń*: <http://docplayer.pl/22098249-Klasyfikacja-słowotwórcza-nowszych-zapozyczen.html>. Термин је настао у складу са творбеним моделом *суфикс* : *суфиксоид*, *префикс* : *префиксоид*, *афикс* : *афиксоид*, па тако и *формант* : *формантоид*. У српској лингвистици за сада се користи термин *формант*. Прва је почела да га употребљава Д. Гортан Премк (2004: 12–13), по угледу на руске дериватологе. Она наглашава да је термин *формант* прикладнији од термина *суфикс*, јер се њиме наглашава чињеница (на коју указује и С. Бабић) да је завршетак изведених речи двоморфемска структура, која се састоји из творбеног суфикса и обличке морфеме. Термин *формант* односи се на ову дводелну структуру. Термином *формантоид* означава се јединица грчког или латинског порекла која је у овим језицима служила као творбена основа, а која је данас везана јединица слична форманту. Она је изгубила мотивациону улогу и добила улогу везане јединице. Међутим, њено значење је, ипак, конкретније и прецизније од значења типичних форманата, па је формантоид јединица која има одлике и форманта, али и другог дела сложенице. Да би се нека основа грчког или латинског порекла могла назвати формантоидом потребно је да задовољи следеће услове: (1) понављање дате компоненте у већем броју лексема (од 20 па навише); (2) способност учествовања дате компоненте у настајању нових речи и повезивање са основама различитог порекла; (3) уопштавање значења дате компоненте у односу на значење речи или основе од које потиче и стицање творбеног значења. О овоме детаљније исп. у Корјаковцева 2016: 109.

Инспирисани истраживањима Е. Корјаковцеве (2016), пажњу ћемо усредсредити на експресивну употребу форманата *-саурус* и *-оид* у савременом српском језику. Ова два форманта не наводе ни С. Бабић (2002)², а ни И. Клајн (2003). То значи да се они у српском језику у време прикупљања грађе за настајања поменутих монографија нису учавали као форманти за грађење именица у српском језику, већ као делови страних термина који су у склопу тих термина позајмљивани у лексички фонд српског језика. Да се почетком XXI века ипак осећао заметак „формантизације” компонената *-саурус* и *-оид*, потврђено је у *Великом речнику страних речи* (2007) И. Клајна и М. Шипке, где је објашњено да је *-саур(ус)* по пореклу грчка лексема *saûros* (*гуштер*) и да се употребљава као други део сложенице у којој упућује на разне врсте изумрлих великих гмизаваца (*диносаурус*, *ихтиосаурус*). У истом речнику, заједно су обрађене две именичке варијанте форманта *-оид* и једна придевска форма на *-ан*, па одредница гласи *-оид*, *-оида*, *-оидан*, а дефиниција је овако изнесена: [грч. *-oeidēs* према *eîdos* вид, узор] *који је сличан нечему, који припада одређеној врсти; који је замена за нешто; у геометрији назив за поједине криве линије (синусоида) односно геометријска тела (елипсоид)*. Д. Шипка у *Речнику творбених форманата* (2003) наводи *-оид*, али не наводи *-саурус*. За компоненту *-оид* Шипка каже да именице које га садрже означавају *ентитет сличан X-у*, а као пример наводи термин *планетоид*. На основу наведених података закључујемо да у првој деценији овог века још увек нису били распрострањени (па чак, изгледа, ни забележени) примери за експресивну употребу компонената *-саурус* и *-оид* у српском језику.

2.1. Експресивна употреба творбеног форманта *-саурус* у неким словенским језицима

Е. Корјаковцева (2016) запажа да у језику руских, пољских и чешких средстава јавне комуникације, у резултату метафоричке пејоративизације, која се заснива на дискредитацији политичких лидера, саставни део назива изумрлих рептила *-завр /-заур /-saurus* почиње да се користи за грађење експресивних именица којима се означава човек који је примитиван или заостао у развоју. Новинари и посетиоци интернет-форума почели су да користе ову компоненту у том метафоричком значењу и да образују пејоративне називе за политичаре. У руском језику: *ельцинозавр* (← *Ељцин*), *зюганозавр* (← *Зюганов*), *жиринозавр* (*Жириновский*), *ЛДПРзавр* (← *ЛДПР: Либерално-демократска партија Русије*), *правделозавр* (← *партија Правое дело*), *путинозавр* (← *Путин*), *яблокозавр* (*политичка партија Яблоко*).

Ево и примера из пољског језика, које наводи Е. Корјаковцева (2016: 110), а који указују да је модел активан и у том језику: *kaczkozaur* (← *Kaczka* ← *Kaczyński*), *lepperozaur* (← *Lepper*), *rydzykozaur* (← *Rydyk*), *tuskozaur* (← *Tusk*).

И у чешком језику живи овај модел (Корјаковцева 2016: 111): *bursík* (← *Martin Bursík*), *havlosaurus* (← *Václav Havel*), *paroubkosaururus* (← *Jiří Paroubek*), *svobodosaurus* (← *Cyril Svoboda*), *topolosaurus* (← *Jáchym Topol*), *zemanosaurus* (← *Zeman*).

У руском језику се проширила употреба образовања на *-завр* и у значењу пејоратива који означавају човека са умним или физичким недостацима: *быдлозавр* (примитиван човек који нема моралне принципе), *глупозавр* (глуп човек), *дерьмозавр* (подлац), *дурозавр* (врло глуп човек), *жирнозавр* (веома дебео човек), *колхозавр* (умно ограничен човек са села), *лохозавр* (глуп и наиван човек), *очкозавр* (човек који је лака мета престапа), *психозавр* (психички ненормалан човек), *толстозавр* (дебео човек), *тупозавр* (примитиван човек), *хамозавр* (примитиван човек), *шизо-завр* (психички ненормалан човек), *шлюхозавр* (развратни мушкарац).

² Неизоставно наводимо и С. Бабића, иако се његова анализа односи на хрватски језик.

2.2. Експресивна употреба творбеног форманта *-саурус* у српском језику

Ако је овај модел развијен у неким источнословенским и западословенским језицима, очекујемо га и у српском језику. Међутим, грађа из електронског корпуса српског језика (СрпКор) указује на чињеницу да се компонента *-саурус*, изгледа, налази само у структури именица које означавају рептиле: *бранхиосаурус* (1), *бронтосаурус* (1), *диносаурус* (338), *кархадонтосаурус* (1), *гигантосаурус* (5), *ихитиоаурус* (2), *камаросаурус* (1), *каркародонтосаурус* (1), *лудосаурус* (1), *мегалосаурус* (1), *мотосаурус* (1), *ниноссаурус* (13), *опхисаурус* (1), *латеосаурус* (1), *плесиосаурус* (2), *птеросаурус* (1), *ребачисаурус* (5), *САПосаурус* (1), *стегосаурус* (3), *сваштасаурус* (1), *тарбосаурус* (1), *текодонтосаурус* (1), *тираносаурус* (17). Изузетак је именица *пацовсаурус* (1), у којој компонента *-саурус* доноси метафоричку информацију о сличности одређене врсте пацова са диносаурусом. У питању су неприродно велики пацови, откривени 2014. године у Шведској. Једина именица која по типу експресивности подеће на оне које је Е. Корјаковцева уочила у руском, пољском и чешком језику јесте *старлетосаурус* (Блиц, 1. IX 2017). Претраживач Гугл такође не доноси много нових информација. Један корисник друштвене мреже Твитер назвао је себе *слобосаурусом*, што је један од малобројних примера и једини до кога смо дошли.³

Из овога закључујемо да експресивни творбени модел који је описала Е. Корјаковцева у руском, пољском и чешком језику није заживео у српском језику. Поставља се питање да ли то значи да он уопште неће заживети или околионализми *старлетосаурус* и *слобосаурус* ипак наговештавају да је процес усвајања овог експресивног творбеног модела почео да се одвија. Руски лингвиста Н. Д. Гољев, аутор књиге о динамичком аспекту лексичке мотивације (исп. Гољев 1989), као што је речено на почетку овог рада, заступа идеју о творби речи као еволутивном процесу и ослања се на Де Сосиров став да је погрешно мислити да процес творбе речи треба прецизно везивати за моменат настајања нове речи. Многе речи потенцијално постоје и пре него што настану. Према Н. Д. Гољеву (2010: 67), „еволутивни модел творбе речи не приступа времену настајања нове речи као моменту-тачки, већ као непрекидној линији у којој се почетна тачка не издваја, него се слива са широким, стихијским током струјања, како индивидуалним, тако и општим.” Твореница, дакле, настаје и пре него што реално настане, па нас је заинтересовало да ли је започео процес настајања експресивних околионализама на *-саурус* у српском језику. Другим речима, да ли су говорници у овом тренутку „психолошки припремљени” за настајање нових деривата?

Да бисмо то проверили, спровели смо анкету. Од 57 студената Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду тражено је да напишу лексеме са компонентом *-саурус* које спадају у пејоративне околионализме, а за које знају из медија, са друштвених мрежа и др. Питање је постављено да би се проверило да ли у језику младих људи, склоних употреби експресива, пејоративи на *-саурус* већ постоје, упркос томе што их електронски корпус не потврђује, као ни медији. Баш као што је и очекивано, модел још увек не постоји. Добијен је само један одговор, и то исти онај који је забележен на Твитеру: *слобосаурус*. Испитаник је дао и дефиницију именице *слобосаурус* – *човек који је носталгичан према времену Слободана Милошевића*.

Друго питање које је постављено тој истој групи испитаника у поменутој анкети било је да сами покушају да осмисле неки пејоративни околионализам на *-саурус*. Циљ питања је био да се провери колико је приступачан, близак, усвојив, потенцијално остварив модел експресивне творбе именица на *-саурус*, тј. да ли је већ почео да се развија, иако тога говорници српског језика нису свесни. Ево прикупљених одговара: *буцкосаурус*, *глупосаурус*, *гњавосаурус*, *гребосаурус*, *дегенеросаурус*, *досадосаурус*, *керосаурус*, *клемпосаурус*, *лењосаурус*, *љубисаурус*, *љутосаурус*, *ментосаурус*, *празноссаурус*, *пропагандоссаурус*, *простоссаурус*, *стрессоссаурус*, *тупоссаурус*, *тупчассаурус*,

³ Међу примерима који су регистровани у СрпКору пажњу привлаче образовања *сваштассаурус* (за коју нисмо успели да пронађемо пример), као и *лудоссаурус* (именица је потврђена као назив предузећа за прављење компјутерских игрица).

циносаурус, *имекерсаурус*. Само 20 студената успело је да изгради по један пример (од којих су неки неправилни, нпр. *тупчасурус*). Говорници немају осећај да пејоративи на *-саурус* треба да означавају некакву везу, сродност, приврженост, блискост са појмом који означава именица у основи, па се као мотивне речи употребљавају и придеви (*клемпосаурус*, *лењосаурус*, *љутосаурус*) или глаголи (*љубисаурус*, *гњавосаурус*, *гребосаурус*). То значи да студенти немају у својој језичкој компетенцији формиран механизам за грађење именица са компонентом *-саурус*, а на основу тога закључујемо да је модел сасвим неразрађен у савременом српском језику и да још увек делује незграпно и неприхватљиво, далеко нашем језичком сензибилитету.

2.3. Експресивна употреба творбеног форманта *-oid* у неким словенским језицима

Други пример којим желимо да проверимо најновије творбене тенденције јесте творба експресивних оцазионализама на *-oid* у српском језику. Опет смо инспирацију за истраживање пронашли у анализи експресивне употребе компоненте *-oid* у неким источнословенским и западнословенским језицима, које је спровела Е. Корјаковцева (2016). Будући да је овај формант забележен и у речнику Д. Шипке (2003) и у речнику М. Шипке и И. Клајна (2007), за разлику од форманта *-саурус* који је регистрован само у првом речнику, очекујемо да је његова употреба у српском језику „разрађенија” и да ваља очекивати и експресивну употребу, која, можда, није раширена, али постоји.

Компонента *-oid* користи се у неким источнословенским и западнословенским језицима у експресивним дериватима који означавају *ментално заостало човеколико створење, које има сличности с лицем чијим именом је мотивисана творбена основа*.

Ево примера из руског језика (исп. Е. Корјаковцева 2016: 115–116): *ельциноид* (← *Ельцин*), *жириноид* (← *Жириновский*), *зюганоид* (← *Зюганов*), *медведоид* (← *Медведев*), *путиноид* (← *Путин*), *чубайсоид* (← *Чубайс*). У руском језику, овај модел се и даље развија, па осим имена лица у творбеној основи могу да се нађу и другачија именовања, али деривати обавезно спадају у пејоративе: *клизмоид* (← *клизма*; штетан човек), *либероид* (← *либерал*; погрдан назив за припадника Либералне странке), *оранжоид* (← погрдан назив за учесника *наранџасте револуције*), *шизоид* (човек који се понаша као да болује од шизофреније), *кретеноид* (човек са спољашњим својствима кретенизма, али без изражених црта менталне заосталости).

Примери из пољског језика: *giertychoid* (← *Giertych*), *kaczoroid* (← *Kaczor* = Качински), *lepperoid* (← *Lepper*), *tuskoid* (← *Tusk*).

Примери из чешког језика: *havloid* (← *Havel*), *zemanoid* (← *Zeman*).

2.4. Творбени формант *-oid* у српском језику

Проверили смо употребу компоненте *-oid* у српском језику. Електронски корпус показује да је највише примера за неекспресивна образовања и да их има око 250: *андроид*, *антропоид*, *астероид*, *гуштероид*, *делтоид*, *каретонид*, *кортикостероиди*, *метеороид*, *монголоид*, *планетоид*, *полароид*, *префиксоид*, *ромбоид*, *суфиксоид*, *таблоид*, *хуманоид*, *целулоид*. Експресивних примера је мање, али их има: *четникоид*, *епилептоид*, *фашисоид* (и *фашисоидан/фашистоидан*), *јеремићоиди* (2), *кефалоид*, *комунистоид* (3), *кремањоид* (1), *реуматоид*, *усташиоид* (12), *шизоидно* (нема *шизоид*), *варвароид* (и *варвароидно*), *жбуноид*. Овом списку би се могли додати примери до којих смо дошли преко претраживача Гугл или из српских медија: *балканоид*, *трампоидан* (*трампоидна фризура*, *размишљање*, *шокирање*), *вучићоид*, *шешељоид*, *тадићоид*, *ћиласоид*, *путиноидно* и *палмодино* (*решавање проблема*). Навешћемо и терминологије и експресивне примере из *Обратног речника*: *динароид*, *мукоид*, *криминалоид*, *негроид*, *схизоид*, *тигроид*, *усташиоид*.

Грађа са интернета не потврђује експанзију експресивних образовања на *-oid*, али указује на чињеницу да се то време, можда, приближава. На то, на пример, указује превод једне речени-

це из романа на енглеском језику: „Negde u kosmosu, rekao je on, među planetama koje nastanjuju humanoidi, gušteroidi, riboidi, žbunoidi koji hodaju i superintelligentni prelive plave boje, nalazi se i planeta koja je u potpunosti okrenuta hemijskoolovčanim oblicima života.” Наведен је и оригинал на енглеском језику: „Somewhere in the cosmos, he said, along with all the planets inhabited by humanoids, reptiloids, fishoids, walking treeoids and superintelligent shades of the color blue, there was also a planet entirely given over to ballpoint life forms.”⁴ Из овог примера се експлицитно види да позајмљивање из енглеског језика представља један од путева за усвајање оваквих деривата у српском језику.

На једном хрватском форуму запажамо разговор младих људи који се играју осмишљавајући духовита образовања на *-oid*: *жбуноид, сељачоид, буркеоид, целибатоид, амероид, спиритоид, ђуброид* итд.⁵ Овај пример показује како језичке игре могу утицати на усвајање и ширење неког експресивног творбеног модела.

Примери показују да је модел пејоратива на *-oid* почео да живи и у српском језику. Ширење модела потврђује и чињеница да се, поред именица у једнини, појављују и оне у множини, као и придеви од именица на *-oid* (често и без потврђене мотивне именице, нпр. у корпусу постоји *шизоидан*, али не постоји *шизоид*).

Раширеност модела испитали смо и анкетом коју смо спровели са групом младих људи, за које очекујемо да ће први прихватити модел. Од 57 студената Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета у Београду тражено је да напишу лексеме са компонентом *-oid* које спадају у пејоративне оказионализме, а за које знају из медија, са друштвених мрежа и др. Добијена су 4 одговара: *дебилоид* (3) и *кретеноид*. Закључујемо да пејоративи на *-oid* нису блиски студентској популацији, што, вероватно, значи ни осталим говорницима српског језика.

Да бисмо утврдили да ли постоје „психолошке назнаке” овог модела у језичкој компетенцији говорника српског језика, студентима је постављено још једно питање. Већ описана група испитаника одговорила је на молбу да сами покушају да осмисле неки пејоративни оказионализам на *-oid*. Ево прикупљених одговара: *глупаноид* (2), *глупердоид*, *граматикоид*, *дебилоид* (4), *живчаноид*, *кретеноид* (2), *кулоид*, *ментолоид*, *пркосоид*, *размаженоид*, *тупсоид*, *џомбоид*, *штетоид*. Прикупљено је 18 одговара, од којих је 13 различито. Занимљиво је то што су неки студенти свргтали одговоре *дебилоид* и *кретеноид* међу лексеме које су сами произвели.

Приметићемо да одговори нису нарочито креативни, што може представљати одговор на недовољну блискост и разрађеност творбеног модела за који треба осмислити пример. Испитаници немају осећај да мотивна реч треба да буде именица и да компонента *-oid* треба да указује на сличност с појмом који означава именица у основи. Зато их, понекад, граде од придева (*живчаноид*, *размаженоид*) или од глагола (*пркосоид*).

3. ЗАПАЖАЊА И ЗАКЉУЧЦИ

Ако се, према броју и значењу, упореде пејоративи на *-саурус* и они на *-oid*, јасно је да су оба модела неразрађена, али да је модел на *-oid*, ипак, живљи у српском језику од модела на *-саурус*. Такође, примећујемо да су у питању само нијансе, али те нијансе показују како и у настајању модела постоје фазе и како и у оним типовима твореница које још увек не постоје у српском језику постоји могућност стеновања тог „немања”. Запажамо и то да у усвајању модела важну улогу имају медији и друштвене мреже. Модел на *-oid* је у некој мери већ потврђен у медијима, па треба очекивати његово ширење и међу говорницима, док је модел на *-саурус* још

⁴ http://www.supernova-soft.com/text_aligner/parallel_texts/hitchikers_guide/ch22.html, сајту приступљено 28. 12. 2017.

⁵ <http://www.index.hr/indexforum/postovi/229800/igrajmo-se-slicicama-vol-puno-veci-od-broja-bilicevih-trofeja/33>, сајту приступљено 28. 12. 2017.

увек неразрађен и у медијима, па, наравно, и међу говорницима. Примери развоја пејоратива на *-saurus* и *-oid* послужили су нам као добри примери за указивање на чињеницу да су творбени процеси дуготрајни и да настајање лексема не треба схватати као тренутак, већ као процес. Потврђује се да неки деривати и творбени модели у одређеном смислу постоје и пре него што физички настану у језику.

На питање због чега се неки тип твореница, у време глобализације, слободно развија у неким језицима, а у неким (или у неком) уопште се не развија, одговор можда треба тражити и ван сфере језика. Наиме, пејоративи на *-saurus* и *-oid* носе снажну негативну емоционалност, омаловажавање појмова означених именицама у творбеној основи, а пошто су то често презимена политичара, онда њихова употреба може зависити и од слободе штампе у некој земљи, цензуре и аутоцензуре новинара, друштвене прихватљивости степена критике и омаловажавања неке личности итд. Дакле, ширење неког творбеног модела у доба глобализације зависи и од бројних лингвистичких фактора – друштвених, политичких, социјалних, психолошких, етичких.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамова, Цветанка (2003). *Словообразователни тенденцији при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*. Sofia: Heron Press.
- Babić, Stjepan (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, treće, poboljšano izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus, HAZU.
- Голев, Н. Д. (2010). Словообразование как эволютивный процесс. In: *Відображення історії та культури народу в словотворенні*. Ред: Н.Ф. Клименко і Э. А. Карпіловська. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. стр. 67–75.
- Голев, Н. Д. (1989). *Динамический аспект лексической мотивации*. Томск: Изд-во ТГУ.
- Гортан Премк, Даринка (2004). *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*. Друго издање. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Клајн, Иван (2003). *Творба речи у савременом српском језику*, други део: суфиксација и конверзија. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике, Матица српска, Институт за српски језик САНУ.
- Клајн, Иван и Милан Шипка (2007). *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- Коряковцева, Елена И. (2016). *Очерки о языке современных славянских СМИ (семантико-словообразовательный и лингвокультурологический аспекты)*. Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
- Нещименко, Галина П. (2013). Компьютерная коммуникация в зеркале современной публичной речевой культуры и актуальных деривационных закономерностей (в сопоставительном аспекте). In: *Slowotwórstwo a nowe style funkcjonalne języków słowiańskich. Word-Formation and the New Functional Styles of Slavic Languages*. Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 39–67.
- Николић, Мирослав (2000). *Обратни речник српскога језика*. Београд: Матица српска, Институт за српски језик САНУ, Плачић (извршни издавач).
- Ohnheiser, Ingeborg (2013). Стирание стилевых границ в словообразовании и словоупотреблении. In: *Slowotwórstwo a nowe style funkcjonalne języków słowiańskich. Word-Formation and the New Functional Styles of Slavic Languages*. Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. 67–83.
- Šipka, Danko (2003). *Rečnik tvorbenih formanata*. Beograd: Alma.

SOME TENDENCIES IN WORD FORMATION IN CONTEMPORARY SERBIAN LANGUAGE

Summary

This paper deals with pejorative derivatives ending in *-saurus* and *-oid* in contemporary Serbian language (eg. *slobosaurus* and *balkanoid*). It starts from the fact that this model was developed in some East Slavic and West Slavic languages, but it was not developed in the Serbian language. The author draws attention to expressivisation as a tendency to form words in Slavic languages, and then tries to answer the following questions: 1) Why, in the

era of globalization, some word formation models are easily spread in some languages, and in some they were not accepted? 2) Can a certain type of word formation be anticipated in language? 3) Does the status of non-existent pejoratives ending in *-saurus* and *-oid* in the Serbian language confirm the thesis of N. D. Golyev about the evolutionary principle of forming derivatives before they really start living in a language?

Keywords: derivation, derivational component, *-saurus*, *-oid*, word formation, loan word, Slavi languages, Serbian language.

Рајна Драгићевић
Универзитет у Београду, Србија
Филолошки факултет
rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs